

שיחות אל־יעזר

שיחות ומאמרי הגאון רבי אליעזר געלדצעהלער זצ"ל
ראש ישיבת 'אור ישראל'

פרשת בראשית

גליון 34

להערות ותיקונים, ולקבלת השיעור מידי שבוע
נא לפנות ל sichoseliezer@gmail.com

לשמוע את ה'אִיפָה'

וחשבון נפש בתחילת השנה והזמן

חשבון העבר בשעת התחלה החדשה

היום כבר ר"ח חשון, אבל הוא גם ל' תשרי, ובעצם אנו עדיין נמצאים באמצע נעילת החג, ובפרט לפי דברי הרוז'ינער זי"ע ש'מרחשון' מלשון 'מרחשין שפוותייהו' (עי' חגיגה ג.), שהשפתיים עוד ממללות את התפילות הקדושות של ימים נוראים, ודאי שיש לנו עתה עוד אחיזה בימים הקדושים שעברו עלינו. אך דא עקא, כשיושבים ומתבוננים על תפילות ומצוות הימים הנוראים, עשרת ימי תשובה, סוכות, ד' מינים, שמ"ע ושמח"ת, הלב נוקף וכואב קצת. הלא הייתי יכול לעשות הכנה ראויה יותר ואז הייתי מתעלה יותר עם הזמנים הקדושים. על מצב זה דורש השר שלום מבעלזא זי"ע את הכתוב (שיה"ש ז, ב) 'מה יפו פעמיך בנעלים' – כמה יפים הם פעימות הלב של בני ישראל בנעילות החג, הני פעימות הלב שחושב האדם לעצמו, אוי וויי כמה חבל שלא ניצלתי את הזמנים הנעלים הללו ליותר תורה ותפילה ושמחת יו"ט אמיתית, ותחת זה בזבזתי את הזמנים היקרים בדברים של מה-בכך. פעימות הלב הללו של געגועים וצמאון ותשוקה, יפים ויקרים וחביבים מאד בשמים.

ולפי הדברים האלה הוא מבאר את דברי המדרש (תנחומא תבוא א) עה"פ (דברים כו טו) 'השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך וגו'', 'ארשב"ל יצתה בת קול ואמרה לו תזכה לשנה הבאה ותביא כהיום הזה'. ולכאור' צ"ע הלא האי קרא דהשקיפה קאי על וידוי מעשר ולא על ביכורים,

ומה ענין ביכורים של שנה הבא למתוודה על מעשרותיו. ומבאר שבשעה שיהודי מבער מעשרותיו מביתו ומתבונן על כל המצות שעשה במעשרות ואומר (שם יד) 'עשיתי ככל אשר צויתני', לכו פועם בקרבו וחושב לעצמו, געוואלד, וכי באמת עשיתי כדבעי, וכי עשיתי המצוות בשלמות, במחשבה דיבור ומעשה, הלא לב יודע מרת נפשו שהייתי יכול לעשות הרבה יותר טוב. על זה יוצאת בת קול שאומרת 'תזכה לשנה הבאה ותביא', היינו דייקא מכח הגעגועים והתשוקות ופעימות הלב שיש בכך עכשיו, תזכה בשנה הבא לקיים המצוות המוטלות עליך ביתר שאת ויתר עוז, ולכן כבר 'מראשית פרי האדמה' תזכה להביא בית ה' בשמחה ובטוב לבב, ואז לא יהיו לך רק פעימות הלב בסוף השנה, אלא כבר מראשית השנה תוכל לתקן לעשות המצוות כדבעי, עד שתוכל לומר 'עשיתי ככל אשר צויתני' באמת.

הנה ידוע מהרבי מקאצק (עי' אמת ואמונה תתצא) שעיקר השמחה בשמחת תורה אינו 'לגומרה של תורה', כי מי יכול להעיד על עצמו שבאמת למד וגמר את התורה, אלא השמחה היא על התורה שמקבל על עצמו עתה שילמד לשנה הבאה. ואף שלפי פשוטו ודאי שהשמחה היא על הסיום, אבל אין זו סתירה, כי דייקא מכח שמחת הסיום שהאדם שמח במצוות ומעשים טובים שעשה, יחד עם פעימות הלב וגעגועים וחרטה כנ"ל, יקבל על עצמו ללמוד וללמד לשמור ולעשות לשנה הבאה ביתר שאת.

וכענין הזה היא שמחת חג הסוכות בכללות, שהרי מצד אחד אנו עומדים כבר בשנה החדשה, אחרי ר"ה ויוה"כ שהתפללנו על השנה שתבוא עלינו לטובה, ומצד שני הוא נקרא 'וחג האסיף תקופת השנה' (שמות לד, כב), ששמחים באסיף ושפע של השנה שעברה. והוא כנ"ל, שמתחילים השנה החדשה עם השמחה וההתבוננות בשנה שעברה. וכן מצאנו בעבודת בית המקדש, שהעבודה בכל יום התחילה בפס ממהכהנים יזכה במצות תרומת הדשן, שהיא הרמת הדשן מהאברים ופדרים של אתמול שנתאכלו על האישים כל הלילה. ואף שהיא העבודה הראשונה של היום, אבל לענין קידוש ידים ורגלים נקראת 'סוף עבודה' (עי' זבחים כ.). והיינו ממש כנ"ל, שתחילת העבודה בכל יום היא העבודה של אתמול.

כשאנו עומדים בתחילת הזמן, וכל אחד מכם עולה לשלב הבא, זה משיעור א' לשיעור ב', וזה מישיבה קטנה לישיבה גדולה, מורגש ביותר ענין ה'פעמיך בנעלים'. מתבוננים על השנה שעברה, על המסכת שלמדנו, השיעור ששמענו, וכואב קצת שלא ניצלנו באמת את שיעור א' או כל שנות הישיבה קטנה כדבעי, ולב יודע מרת נפשו. אבל צריכים להיזהר ביותר שחלילה לא יהיו אותן מחשבות באופן של יאוש, כי אז לא יצא מזה מאומה, 'די הארץ זאל קלאפען אבער מ'זאל נישט ווערן צוקלאפט'. אלא 'מה יפו פעמיך בנעלים', שיהיה בבחינת שמחת תורה, ששמחים עם ה'בראשית' - היינו התורה שנלמד לשנה הבא, יחד ועל גבי העבודה של אתמול.

ואחרי שניגשים אל ה'בראשית' עם ה'פעמיך בנעלים', לא רק שאין מתייאשים, אלא גם מתקנים ומעלים את כל השנה שעברה בהתחזקות של השנה החדשה, כמו שלמדנו בתניא (פ"ז) בביאור מה שאמרו חז"ל (יומא פו:): 'אמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכיות', שע"י שהאדם חטא ונתרחק מה' ומשים אל לבו שבעוונותיו המרובים ניתק את עצמו ממקור חיותו, נשבר לבו בקרבו ומתעוררים בנשמתו צמאון וגעגועים לחזור תחת כנפי השכינה, אז יוצא שכל הקרבת אלקים שזכה לה עתה אחרי שעשה תשובה, לא באה לו אלא בגרמת החטא שעשה, ואלולא שהיה חוטא לא היה שב בהתעוררות שכזו, ולכן נחשבו הזדונות עצמם לזכיות כיון שהם גרמו והביאו את האדם לקרבת אלקים. אכן כמובן יש מדרגות רמות וגבוהות בתשובה מאהבה שאין לנו כל השגה בהן, אבל באופן הפשוט ביותר, יש ענין תשובה מאהבה שנוגע לכל אחד ואחד מאיתנו, וכולנו יכולים לזכות לזה. לכן שפיר ע"י השמחה של הלימוד בשנה הבאה, יכולים שוב לשמוח באמת גם בתורה של שנה שעברה, שלא היתה בתכלית השלמות, מכיון שע"י פעימות הלב וחשבון הנפש והכרה שלא היה ממש כדבעי, נתעוררנו לשוב ולהתחזק וללמוד 'מיט א פעסטקייט און מיט א פרישקייט'.

'אֵיכָה' – למה תתחבא

ויקרא ה' אלהים אל האדם ויאמר לו איכה. ויאמר את קלך שמעתי בגן ואירא כי עירם אנכי ואחבא (בראשית ג, ט-י). יש סיפור נפלא שהיה מרגלא בפומיה דקדוש ישראל מרוזין זי"ע. מעשה בצאר הצורר ניקוליי ימ"ש¹ שכשנסע ממקום למקום, בפרט בזמן מלחמה, היה חשש גדול פן יארבו לו שונאיו בדרך ויבוא לידי סכנה, לכן לפני שהיה צריך לעבור על גשר או שביל שאינו דרך המלך, עמד חייל ובדק את השביל בכדי לראות שהוא נקי ובטוח, ורק כאשר סימן החייל בידיו לעבר מרכבת הצאר שהמקום נכון ובטוח היה עובר בה בלי חשש. ומעשה היה בתקופת תמוז וחייל אחד עומד על גשר אחד כחום היום וממתין למרכבת הצאר, שצריכה להגיע לשם בשעה הקרובה. אחרי כמה שעות שהשמש הכה בו בלי הרף, ולא ראה מרכבת הצאר מרחוק, החליט החייל שכנראה הלך הצאר בדרך אחרת, ופשט את בגדיו וירד להתקרב קצת בנהר העובר תחת הגשר. והנה אך נכנס לטבול במים, והנה הוא שומע קול תרועת מרכבת המלך המתקרבת ובאה. החייל עשה חשבון מהר שממ"נ הוא בן מות, אם ישאר במים ולא יוכל הצאר לעבור כי לא תהיה לו אות בטיחות, אחת דתו להמית, ואם יעמוד לפני הצאר במצבו עתה, ערום כיום היוולדו, ודאי שימיתוהו ג"כ על ביזיון המלכות. גמר בנפשו לעמוד ולסמן לפני המרכבה ויהי מה. וכן עשה, עלה לגשר כמו שהיה, וסימן לעבר המרכבה שהגשר נקי ובטוח. ואכן כמו שחשב, יצאו שומרי המלך ומיד אסרוהו על הביזיון הנורא ועזות המצח שעמד ככה לפני מרכבת הצאר, והביאוהו לפני הצאר שידונו למוות. הצאר הסכים שלא יעשה נבלה כזאת לעמוד לפני המלך ערום, אבל שאל את פי החייל מה ראה לשטות זו, לפשוט בגדיו כשעמד על המשמר. ענהו החיל דברים כהווייתן, היה חם מאד וגמרתי בדעתי שהצאר הלך בדרך אחרת, לכן ירדתי להתקרב במים, אבל כשמעתי שמרכבת המלך באה אמרתי בלבי

¹ שהיה רשע גדול, וכידוע כשלחם נגד נאפוליון קיסר צרפת, שהיתה מלכות של חסד, היה מחלוקת גדולה בזה. בעל התניא סבר שעדיף להתפלל לנצחון הצאר אע"פ שגזר על היהודים גזרות אכזריות ונוראות, כי החופש של מדינת צרפת מסוכן יותר לנשמה, וחלקן עליו תלמידי הרבי רבי אלימלך, ואכ"מ.

שאם אישאר במים לא יוכל אדוני הצאר לעבור ולהמשיך בדרכו, לכן התעלמתי ממצב שלי וממשפט שיעשו בי, כדי שהמלך לא יתעכב במסעו.

והסביר הרוז'ינער, אחרי שאדם הראשון אכל מפרי עץ הדעת התחבא הוא ואשתו בגן, עד שקרא אליו ה' 'אֵיכָה'. וקשה וכי אין הקב"ה יודע איה התחבא האדם. אלא קריאת 'אֵיכָה' אינה היכן אתה מתחבא, אלא היא טענה עצומה כלפי האדם על זה גופא שהוא התחבא, מה זה נוגע כמה שאתה ערום, למה אתה חושב כ"כ על המצב שלך, תתבונן סביבך, הלא עברת את פי ה', הבאת חורבן עצום על העולם וגזרתי מיתה על עצמך ועל זרעך, האדמה נתקללה וכו', ואתה מוטרד עכשיו במה שאתה ערום, אֵיכָה, אין העת עכשיו להתחבא ואין סיבה לברוח, ובאמת אין לאן לברוח ולהתחבא, אלא אתה גרמת למצב הזה, ולכן מוטל עליך לצאת ולהתחיל לתקן כפי יכלתך. זו הטענה והקריאה של 'אֵיכָה'.

וכעין זה היה מעשה בבעל התניא בכלא פטרבורג, ששאלו חוקר אחד לבאר הפשט בשאלת ה' לאדם 'אֵיכָה', הלא עיני ה' משוטטות בכל הארץ, וכי לא ידע איפה התחבא האדם. ענהו בעל התניא שזה לא הפשט של 'אֵיכָה', אלא הקב"ה פנה אל האדם ואמר לו, הלא אינך בגן עדן הזה אלא כמה שעות בודדות, ותראה איזה עולם נפלא ומושלם שכולו טוב ומלא ברכה ואורה, לא יחסר כל בו, איבדת ע"י שלא שמעת לקול ה', והבאת רע ופגם וחסרון ומיתה וחסא וקלקול לעולם הנפלא הזה ששמתיך לעובדו ולשמרו. 'אֵיכָה' - 'וואו ביסטו אויף דער וועלט'. והמשיך בעל התניא להסביר לחוקר הזה שכן קורא הבורא ב"ה לכל יצור ולכל אדם בכל שעה, 'אֵיכָה', ולמשל אם אדם הוא בן כו"כ שנים וכו"כ חדשים וימים, הוא צריך להטות אזנו לשמוע את קול ה' שקורא אליו ותובע ממנו 'וואו ביסטו אויף דער וועלט', מה הועלת בחיך, מה היטבת לסביבך, איך תיקנת את עולמי וכו'. החוקר נבהל כששמע שהיהודי הזקן הזה כיוון למספר ימי שנותיו בדיוק, ונכנס בו הרהור תשובה, ואכן הועיל לבעל התניא בעת המשפט.

נער הייתי וגם זקנתי, ואני יודע היטב שכשאדם עושה חשבון הנפש ואין הוא מרוצה מהמצב שלו בתורה ותפילה ושאר ענינים, הוא אומר לעצמו, עתה ממילא כבר מאוחר בשנה, ובכלל, שיעור ב' הוא שנה קשה, בשנה הבאה

בשיעור ג', אז הזמן מסוגל באמת ללמוד ואז אתחזק ואתעלה. וכשמגיע שיעור ג' הוא אומר ששיבה קטנה זה לבחורים צעירים אבל כשאעלה לשיבה גדולה אלמד ממש כל היום וכל הלילה בלומדות ועמקות וכו', וכן אומר בשיבה גדולה שאחרי החתונה וכו', וכך הוא דוחה מיום ליום ומשנה לשנה עד שעובר מן העולם. לכן צריכים לעצור ולשמוע את הבת-קול שקוראת לאדם ותובעת ממנו 'איכה', היכן אתה בעולם. לא מחר ולא מחרתיים, ולא אתמול שלשום, אלא 'איכה' היום. אכן יש סכנה, כשאדם שומע ומבין את הקריאה הזאת, הוא יכול ליפול חלילה בעצבות ויאוש, עד שמתעורר בו רצון להתחבא מרוב בושה וחרפה, 'את קולך שמעת ואירא כי עירום אנכי ואחבא', אבל צריך ללמוד מאותו חייל, שלא מעלה ומוריד מה מצבך עתה ואיך אתה נראה, כי המלך בחר בך שתעמוד לפניו ולשרתו, ורק אתה יכול למלאות השליחות שלך, ואם תהיה עסוק ב'עירום אנכי' לא תוכל למלאות את רצון המלך, לכן תתאזר בגבורה, והחלש יאמר גבור אני, לשמוע את ה'איכה' ולהתחיל בעבודה כבר היום.

הישיבה הקדושה כצלא דמהימנותא

לפני ימים מועטים עוד ישבנו בצילא דמהימנותא, ואיתא דבר נפלא מהגאון מקוזיגלוב הי"ד שבמס' סוכה נאמר על פסולי סוכה 'אין ישנים תחתיו' (עי' סוכה יד. ועוד). ויש להבין מדוע בחר רבי להדגיש במשנה דוקא ענין השינה, הלא היה יכול לומר אין יושבים בה, ולדידן שאין אנו מברכים 'לישב בסוכה' רק באכילת קבע הול"ל אין אוכלים בה. ומסביר הקוזיגלובער רב בהקדם הכתוב גבי יעקב (בראשית לג, טז-יז) 'וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה, ויעקב נסע ספְתָה', שאע"פ שיעקב התגבר על עשו ודחה אותו לשעיר, מ"מ כדי להינצל ממנו ומעשן קרבנותיו ושאר מרעין בישין, צריך יעקב גם להיכנס לסוכה. גם אנו, אף אחרי ששלחנו השעיר לעזאזל ביוה"כ ונפטרנו מקליפת עשו, צריכים להתכנס בתוך הסוכה שישמור עלינו. והטעם בזה הוא מפני שעמלק - זרעו של עשו - שולט באותם שפלטם הענן (עי' תנחומא תצא י), ורק מי שיש לו את השמירה של הענן, והסוכה שהיא זכר לענני הכבוד, יכול להישמר מקליפת השעיר. והנה כמו שיש בכלל ישראל צדיקים ובינונים ואותם

שפלטם הענן, כן יש בתוך כל אחד חלקים שהם טובים יותר וחלקים אחרים שהם בחי' פלטם הענן. אצל האחד סדרי הישיבה הם מאד חזקים ובהם הוא משקיע כל מוחו ולבו, אבל השמונה-עשרה שלו, ה'בין הסדרים' או ה'ערנסקייט' בכלל, נפלט מהענן, ואצל חבירו זה להיפך, אבל כל אחד יש לו חלקים שהם תחת שלטון ה'אשר קרך' של עצמלק, כמה דאת אמר (דברים כה יח) 'ויזנב בך כל הנחשלים אחרוך'.

ולכן אחרי שאנו משלחים את שְעִיר עֵשׂו ועמלק לעזאזל, צריך יעקב להתכנס לתוך הענן להישמר מפניו, 'ויעקב נסע סכותה'. וכשנכנסים לסוכה נזהרים ביותר שלא להשאיר שום חלק מחוץ לסוכה, והיינו דאיתא מצדיקים זי"ע שמצות סוכה היא המצוה היחידה שנכנס בה האדם כולו 'אפילו מיטן שטיוויל'. דהיינו שגם חלק 'הנחשלים' נכנס לסוכה. לכן מודגש ענין הסוכה דייקא בזה שישנים בה, כי בכל התורה הישן הוא פטור מכל המצות והוא עוד גרוע משוטה כיון שהוא ממש כבהמה בלי דעת כלל, אבל כאן בסוכה אדרבה עיקר המצוה מודגש בזה שישנים בה, שמכניסים את כל הבהמיות לתוך צילא דמהימנותא, ויש עליה לכל חלקי הנשמה במצות סוכה. וכענין הזה הוא נטילת ד' מינים, שחז"ל (ויק"ר ל) דורשים שמרמזים לכל מיני יהודים, והמצוה הוא לקחת גם הערבה, שמרמזת לאדם שאין לו טעם וריח כלל, והוא ממש אותו שפלט הענן, אבל בסוכות - אחרי יוה"כ - אוגדים אותו עם הלולב וההדס, שיש לו עליה ותיקון בימים הקדושים הללו.

הנוגע מזה לענינינו עתה, לאחר שכבר הנחנו את הד' מינים מידינו ופירקנו את הסוכה, צריכים לדעת שהישיבה היא הסוכה שנמלטים אליה מפני עשו, וצריך כל אחד להיכנס לישיבה עם כל רמ"ח ושס"ה, לא להניח שום חלק בנפשו שיהיה בגדר 'פלטן הענן'. אבל עוד צריכים להיזהר בענין אחר ביותר, והוא שלא להכניס ענינים זרים לתוך הסוכה, ולא לאגד מין חמישי לד' מינים, כי אמנם האדם עצמו יש לו עליה, וגם חלק הנחשלים שבו יש להם עליה ע"י שמתקשרים ומתדבקים עם המינים האחרים בלולב, אבל מי שמאגד עוד מין בלולב פוסל כל השאר, לדעת האבני נזר בסוגיא דלולב בעי אגד, כי ארבע מינים אמרה תורה ולא חמש. וכמו כן מבואר שאם מביאים דברים מאוסים לתוך הסוכה, אזי כל הסוכה נפסלת בזה לדעת כמה ראשונים (עי' סוכה מח.).

ולכן אף שאמרנו שכל אחד יביא את כל כולו לתוך הסוכה, וגם חלק הנחשלים שבו, היינו דוקא ענין ה'ויזנב בך', אבל חלילה דברים זרים, עמלק בעצמו, הטינופת והלכלוך, אין מקום לדברים הללו בסוכה, ולא עוד אלא שיש בכח ענינים הללו לפסול חלילה את כל הסוכה שלנו.

אף שאין לנו שום השגה בחטא אדם הראשון, אבל מקריאה שטחית מאד יכולים להסיק לימוד חשוב הנוגע לעניננו, והוא שכל החטא התחיל בזה שחווה ניהלה משא ומתן עם הנחש הערום, 'ויאמר אל האשה וגו' ותאמר האשה אל הנחש', ולכאורה פשוט אם חווה לא היתה מדברת אל הנחש והיתה מתעלמת ממנו לא היתה באה לידי עבירה בכלל. וזה שורש ואם לכל עון ולכל חטאת. ולכן צריכים לזכור שאלו החברים שיש לך שאינם במסגרת הישיבה, ויש להם קצת יותר בקיאות בעניני עוה"ז, אין לך לדבר עמם מטוב ועד רע, ואל תהיה חכם בעיניך ואל תתעסק עם ענינים הללו, שום דבר טוב לא יוצא ממשא ומתן עם הנחש, תברח ותתרחק ממנו כמטחוי קשת. ואכן בשנים קדמוניות לא היה הדבר כן, גם כשאני הייתי בחור לא היה הענין הזה נורא כ"כ, אבל בתקופה הזאת הנחש נמצא בכל פינה בעולם, ואם אין האדם משקיע את עצמו ראשו ורובו בתורה, אין שייך בכלל שינצל מאש היצר שמבעיר כל הגולה כמדורת אש, ותראו את זה בעצמכם אם היה לכם חבר שרק לפני זמן קצר היה נראה כאחד האדם רק לא היה מונח בתורה, כמה מהר מתדרדרים ל"ע. וכחיום א"צ אפי' לצאת מהבית, ויש כבר כלים שונים שע"י יכולים להגיע לכל הטינופת שבעולם ולענינים הגרועים והשפלים ביותר, ואין לי צל ספק שאם היתה האינטרנעט בימי חז"ל, היו גוזרים עליו איסור יחוד. הרי אין אפטרופסים לעריות אמרו. ולכן כל בחור כאן צריך לדעת שעם הנחש לא מדברים, לא ניגשים לאינטרנעט, לא נוגעים בזה לא בבית ולא במשרד של האבא, ולא מדברים עם חברים שאינם מונחים בתורה.

אמנם משב ואל תעשה לחוד, ומאמירת 'ניין' כל היום גם לא יצא שום דבר. אלא בכדי להינצל מעמלק ומהנחש, צריכים בקום ועשה להיכנס כל כולו לתוך ענני הכבוד 'מדארף ליגען אין לערנען מיט א חיות און א געשמאק', להשקיע בשיעורים, לחזור על הנלמד, 'צו קאכען אין א ווארט' מתוך חשקת התורה

והתמדה, רק כך יכולים באמת לזכות ל'מאור שבה יחזרנו למוטב', וק"ו שישמור עלינו שנישאר טהורים.

*

ידוע מה שאמר השינאווער רב בשם חמיו ה'אריה דבי עילאי', שלכך נקראת 'שבת בראשית', כי אחרי כל הימים טובים וכל הכוונות והדיבורים והדרשות, הגיע כעת הזמן להתחיל להוציא כל אלו הענינים מכח אל הפועל למעשה, להתחיל מחדש בהתחדשות ועקשנות, היום אם בקולו תשמעו, לשמוע את ה'אִיכה' שקורא לנו. וע"י ה'אִיכה' ביחד עם ה'פעמיך בנעלים' נתחיל בראשית ביתר שאת וביתר עוז, ובשם ה' נעשה ונצליח.

נספח

ראינו לנכון להביא דברי ראש הישיבה זצ"ל של"ס פרשת ראה תשס"ג, לאחר פיגוע הנוראה על אוטובוס קו- 2 שנרצחו רח"ל יותר מעשרים יהודים הי"ד, ירחם ה' על כל ישראל.

...ובימים אלה במיוחד צריכים להתבונן בזה, לאחר הצרה הנוראה בארץ ישראל ה"י ולא היתה זו פורענות ליחידים בודדים, אלא נהרגו בה יהודים מכל העדות והקהילות בישראל בחורים וגם בתולות זקנים עם נערים, וכיון שהיא צרת רבים, לכן התביעה על כל אחד ואחד מאיתנו לעשות חשבון הנפש. וידועים דברי הרמב"ם ריש הלכות תעניות 'ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן וכו', אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקרית, הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות. הוא שכתוב בתורה והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי וכו'". ובאמת יש אחד שהוא יותר גרוע מה'אכזר' שהרמב"ם מדבר עליו, והוא זה שאומר שכל הצרות באות בגלל חטאיו ועוונותיו של פלוני ואלמוני, כי האומר שהכל מקרה, יוסיפו לו רח"ל צרות אחרות עד שייעזר משנתו ויבין כי יד ה' עשתה זאת, אבל מי שעל כל צרה שלא תבוא מצביע על קהילה פלונית שנכשלים בחטא כלשהו ועל קבוצה אחרת שמחטיאה את הרבים, הרי לא ישוב בתשובה לעולם, כי גם על כל היסורים שבעולם יאמר תמיד שכולם אשמים חוץ ממנו. לכן צריכים אנו לדעת שיש לנו ערבות על כלל ישראל, ולמעשים שלנו יש השפעה עצומה להכריע את הכף של הכלל כולו לטוב ולהיפך. ולכן אחרי שהקב"ה הביא מכה כה קשה עלינו צריכים לעשות חשבון הנפש ולהרהר בתשובה, וע"י שנבין שבידינו 'הברכה והקללה' של כלל ישראל נזכה לרחמים מן השמים ולא נוסיף לדאבה עוד.